

Василь ПЕЧЕНЮК

здобувач вищої освіти освітнього ступеню «бакалавр»,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

Науковий керівник: **Печенюк А.В.**
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та електронних платіжних систем,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день, практично неможливе функціонування ринкової системи господарювання в Україні без торгової біржі.

Товарна біржа – це організований, постійно діючий ринок масових, стандартизованих, замінних товарів і товарних деривативів, на якому в умовах вільної конкуренції формуються ціни, здійснюється їх котирування, забезпечується деперсоніфікація та публічність торгу, зниження трансакційних витрат.

Становлення біржової торгівлі у світі відбувалося з ініціативи купців, спочатку – брокери, потім – біржі, а її подальший розвиток і вдосконалення був зумовлений потребами економіки країни та здійснювався одночасно з її ростом. В Україні відродження товарних бірж відбувалося штучно в період різкого спаду економіки, за відсутності єдиного правового поля, що породило безліч негативних проявів у їх діяльності [1].

Сьогодні в Україні зареєстровано майже 500 універсальних, фондових, товарно-сировинних і агропромислових бірж, що значно

більше, ніж у США та інших країнах із розвинутою ринковою економікою. Однак кількісна перевага не сприяла підвищенню ефективності їх діяльності. Ринок біржової торгівлі в Україні відображає особливості української економіки, специфічної за формами створення, кількістю, територіальним розміщенням, характером функціонування, структурою реалізованих товарів [2].

Разом з тим, у багатьох країнах світу функціонує тільки одна біржа: Швеція, Швейцарія, Нідерланди, в Англії – 5 бірж, у США – 11 фондових і 30 товарних.

Як свідчить світовий досвід, біржі створюються тільки у великих ділових центрах. В Україні біржова діяльність здійснюється у всіх регіонах. Однак, наприклад, у 2009 році більше, ніж 90% усіх біржових угод укладено на біржах, що діють у п'яти регіонах України, зокрема у місті Києві – 54,6%, Київській області – 15,8%, у Полтавській області – 8,0%, у Дніпропетровській області – 7,5%, Миколаївській області – 5,9%. У цілому біржі в областях ще не мають суттєвого впливу на формування товарних ринків [1].

Як ринок, біржа поєднує мікро- та макрорівні економіки, тобто вільно господарюючих підприємців із виробництвом. Завдяки дії механізму ціноутворення біржа безперервно забезпечує господарюючих суб'єктів інформацією про зміни на ринках, виникнення нових умов обміну, появу нових видів товарів тощо.

Біржі України є різноманітними за своєю структурою, складом учасників, правилами біржової торгівлі. Під час заснування вони, як правило, не ставили перед собою завдання з концентрації біржового обігу для утворення ринкових цін на сировину, капітали та валюту. Біржі, особливо товарні, засновувалися як біржові посередники.

Внаслідок відсутності в біржовій сфері державної регуляторної системи й політики біржовий ринок фактично розвивається стихійно, в режимі цілковитої безконтрольності.

Біржова діяльність в Україні все ще перебуває на стадії становлення. Обсяги біржової діяльності порівняно з іншими країнами є незначними. Біржова діяльність є провідною ланкою ринкової економіки та виступає складним механізмом, який чутливо реагує на всі соціально-економічні, політичні й соціопсихологічні процеси, що відбуваються в країні. Вона є індикатором ціноутворення в суспільстві.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють біржову діяльність в Україні, є закони України «Про товарну біржу» та «Про цінні папери та фондовий ринок». На жаль, їх фрагментарність та неузгодженість з іншими законодавчими документами, що регулюють господарську діяльність вітчизняних економічних суб'єктів, заважає зближуватися українським біржам до міжнародної біржової спільноти. Створення та порядок діяльності бірж регламентовані Господарським кодексом України, відповідно до ст. 279 якого товарна біржа є особливим суб'єктом господарювання, який надає послуги в укладенні біржових угод, виявленні попиту і пропозицій на товари, товарних цін, вивчає, упорядковує товарообіг і сприяє пов'язаним з ним торговельним операціям. Закон України «Про товарну біржу» не регламентує організаційну форму біржі. На практиці більшість товарних бірж України створювалася на підставі норм Закону України «Про господарські товариства» у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, а також в інших організаційно-правових формах.

Основними проблемами розвитку біржової торгівлі є:

- Недосконала законодавча база.
- Низький рівень організованості ринку. Незважаючи на рекордну кількість офіційно зареєстрованих бірж (613 бірж станом на 01.01.2017 р. [6]), в Україні біржовий ринок є штучно створеним і не виконує притаманні йому функції.

– Низький рівень ліквідності. Незначний обсяг операцій на біржовому ринку обумовлює низьку ліквідність організованого ринку, що своєю чергою, стримує його розвиток унаслідок неможливості нормальної роботи інвесторів з управління інвестиційними портфелями.

– Незначна кількість біржових інструментів. За всієї різноманітності фінансових інструментів, у тому числі і похідних, в Україні присутній лише обмежений їх асортимент з обмеженим набором характеристик доходності, ризиковості, захищеності тощо.

– Брак кваліфікованих спеціалістів та відсутність в Україні можливості до певного часу отримати профільну освіту. Обмежена кількість інвестиційних компаній і брокерів, аналітичних та консалтингових компаній перешкоджають формуванню адекватно ринку праці біржових професіоналів

– Технологічна відсталість. На тлі процесів об'єднання найбільших світових біржових майданчиків, технологізації та автоматизації біржової торгівлі у багатьох країнах світу, український біржовий ринок набагато відстає за масштабами укладених угод, рівнем програмного забезпечення торгівлі тощо.

– Низький рівень біржової етики та бізнес-культури. Міжнародні біржі здійснюють свою діяльність за принципами публічності та відкритості, презентують свої результати у вільному доступі для широкого загалу. Проте, українські підприємства взагалі та суб'єкти біржових установ зокрема відрізняються низьким рівнем дотримання правил та етичних норм ведення бізнесу

Отже можна зазначити, що рівень розвитку біржового ринку є важливим індикатором конкурентоспроможності економіки країни. Біржовий ринок в Україні не є достатньо розвиненим.

Розвиток біржової торгівлі в Україні підпорядкований впливу факторів макроекономічного характеру, що мають переважно негативний вплив і зумовлюють існування низки проблем у

функціонуванні бірж: недосконалість нормативного регулювання та неузгодженість законодавчої бази, низький рівень ліквідності біржових операцій на товарних біржах, присутність на торгах не біржових товарів, висока волатильність біржових цін, незначна кількість біржових інструментів, занадто повільне впровадження сучасних біржових інформаційних технологій та відсутність біржової культури [3].

Перелік використаних джерел:

1. Сухітра А.М., Сегідін І.М. Біржова торгівля в Україні: проблеми становлення та розвитку. URL: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60579.doc.htm.
2. Шимко О.В. Біржова торгівля в Україні: проблеми становлення та розвитку. *Фінансова система України. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Економіка.* 2009. Вип. 12. С. 437-443.
3. Завадських Г.М. Проблеми становлення та розвитку біржового ринку України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки).* 2018. №2(37). С. 175-179.